

Od redakcji

Niniejszy tom *Linguarum silva* stanowi kolejną część serii wydawniczej ukazującej się od 2012 roku pod patronatem Instytutu Języka Polskiego im. Ireny Bajerowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach¹. Jego tytuł – *Między przeszłością a teraźniejszością. Rozważania o języku i tekście* – wskazuje na dwie istotne, a zarazem charakterystyczne dla tego rocznika cechy. Pierwszą z nich jest rozległa perspektywa czasowa umożliwiająca autorom artykułów stawianie pytań zarówno o historyczne, jak i współczesne aspekty poruszanych zagadnień. Druga cecha wskazuje natomiast na przedmiot naukowej refleksji, czyli „język” i/lub „tekst”. Tak zarysowane granice analizy i interpretacji faktów językowych oraz szeroko rozumianych tekstów dają możliwość zaprezentowania wielu inspirujących, ważnych i ciekawych tematów będących wynikiem – a zarazem świadectwem – zainteresowań badawczych młodego pokolenia polskich lingwistów.

W tomie opublikowano 11 artykułów poświęconych różnorodnym zagadnieniom z zakresu językoznawstwa. Prace te wpisują się m.in. w nurt językoznawstwa historycznego, kognitywnego, onomastyki, stylistyki oraz socjo- i pragmalingwistyki. Tom podzielony jest na trzy części ze względu na przedmiot badawczy usytuowany w „przeszłości” (*Rozważania o języku w ujęciu historycznym oraz dawnym tekście*), w „teraźniejszości” (*Współczesne problemy języka i tekstu*) lub „między” nimi (*Rozważania o języku i tekście w ujęciu przekrojowym i porównawczym*). Autorkami tekstów są badaczki z kilku ośrodków naukowych, m.in.: Uniwersytetu Opolskiego, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Zielonogórskiego oraz Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, a także nauczyciel Szkolnego Punktu Konsulta-

¹ Dotychczas ukazały się następujące tomy rocznika: *Opozycja – przeciwieństwo – kontrast w języku i w tekście* (2012), *Słowo – znaczenie – relacja w języku i w tekście* (2013), *Zmienność – stałość – różnorodność w dawnej i współczesnej polszczyźnie* (2014), *W kręgu zagadnień języka i tekstu* (2015), *Słowo – wartość – jakość w języku i w tekście* (2016) oraz *Problemy języka i tekstu w perspektywie historycznej i współczesnej* (2017).

cyjnego przy Ambasadzie RP w Dublinie z siedzibą w Waterford. Do 63 artykułów opublikowanych na łamach rocznika *Linguarum silva* w latach 2012–2017 dołącza kolejnych 11 opracowań, które ukazują nie tylko specyfikę języka polskiego oraz dawnych i współczesnych tekstów, ale także ich zróżnicowanie, sposoby funkcjonowania na różnych płaszczyznach (np. językowej, kulturowej, społecznej) czy możliwości interpretacji faktów językowych bądź tekstów z zastosowaniem różnych metodologii językoznawczych.

W pierwszej części tomu zamieszczono trzy opracowania: jedno z zakresu historii polszczyzny oraz dwa poświęcone wybranym tekstom powstałym kilkadziesiąt lat temu. Część tę otwiera artykuł Małgorzaty Broszko na temat zanikającego czasownika *rzec*, jego dawnych i współczesnych derywatów, przeobrażeń semantycznych w obrębie badanego gniazda słowotwórczego, wyrazów zleksykalizowanych oraz tych, które zaginęły w ciągu wieków. Autorka analizuje wszystkie formy przedrostkowe od *rzec* istniejące w historii polszczyzny oraz utworzone od nich wyrazy pochodne. Uwagę zwracają zwłaszcza te wyrazy, które przetrwały do dzisiaj, a ich pierwotne znaczenia częściowo lub całkowicie się zatarły (np. *narzeczony*, *orzeczenie*, *porzekadło*, *wyrok*, *wyroczenia*). Jednocześnie opracowanie to stanowi próbę wskazania przyczyn wychodzenia z użycia wyrazów oraz ich wieloznaczności.

Tematykę nazw własnych – w szczególności antroponimów – w twórczości Jana Lechonia podejmuje w swojej pracy Beata Kiszka-Pytel. Materiał badawczy autorka czerpie głównie z wierszy opublikowanych w tomach *Lutnia po Bekwarku* (1942), *Aria z kurentem* (1945), *Marmur i róża* (1954) oraz z wierszy rozproszonych z lat 1917–1956. Analiza nazw własnych w poezji Lechonia upoważnia autorkę do konstatacji, że nazwy własne funkcjonują nie tylko jako wyznaczniki stylu, ale – co kluczowe dla poczynionych w tekście rozważań – są „maską”, pod którą „kryją się zarówno wydarzenia z życia poety, jak i tragiczne losy współczesnej skamandrycie Polski”. Na podstawie twórczości najmłodszego przedstawiciela grupy literackiej Skamander autorka dowodzi, iż nazwy osobowe często stają się fundamentem utworu i rozwijają wokół siebie jego całościową interpretację. Tym samym pokazuje, jak istotne w interpretacji poezji Lechonia jest właściwe „odczytanie” takich nazw, jak np.: *Atena*, *Homer*, *Priam*, *św. Franciszek*, *św. Antoni*, *Matka Boska Częstochowska* czy *Edyp*.

Ostatni artykuł w tej części tomu jest przypomnieniem fenomenu dziennikarskiego zmarłej blisko czterdzieści lat temu dziennikarki, pisarki i malarki Janiny Ipohorskiej, przez wiele lat (od 1947 do 1981 roku) udzielającej porad dotyczących *savoir-vivre*’u na łamach „Przekroju” pod pseudonimem Jan Kamyczek. Autorka artykułu – Magdalena Czarnecka-Barcik – pokrótce przedstawia Janinę Ipohorską, opisuje początki jej współpracy z Jerzym Waldorffem przy tworzeniu rubryki *Demokratyczny savoir-vivre*,

by następnie na podstawie porad opublikowanych na łamach „Przekroju” w roku 1960 wyodrębnić i omówić charakterystyczne cechy jej języka i stylu, akcentując m.in. takie właściwości, jak spontaniczność, oryginalność i dowcip.

Druga część tomu gromadzi cztery artykuły poruszające zagadnienia współczesnego języka i tekstu. Tematyka poszczególnych artykułów jest różnorodna i dotyczy wyrażania perswazji w reklamach charytatywnych ujętych w formie plakatu (artykuł Anny Wójciuk); językowych sposobów mówienia o miłości na podstawie tekstu poetyckiego współczesnej piosenki (tekst Julii Piotrowskiej); specyficznego typu recenzji, jaką jest recenzja muzyczna (opracowanie Urszuli Majdańskiej-Wachowicz) oraz bilingwizmu wśród dzieci polskiego pochodzenia mieszkających w Irlandii (studium Joanny Botwin). Już krótka prezentacja zawartości artykułów opublikowanych w tej części rocznika pokazuje, jakie kwestie językowe podejmują autorki w swoich badaniach, z jakimi zagadnieniami się mierzą, o co pytają i na jakie pytania poszukują odpowiedzi. Wykorzystane w badaniach teksty są zróżnicowane i obejmują szeroko rozumiane teksty kultury: plakaty reklamowe, tekst współczesnej piosenki, recenzje muzyczne wyekscerpowane z czasopisma „Teraz Rock”, ankiety poświęcone kwestiom językowym.

Autorka pierwszego artykułu – Anna Wójciuk – już po raz trzeci dzieli się z czytelnikami *Linguarum silva* wynikami badań poświęconych zagadnieniu perswazji w różnych typach reklam. We wcześniejszych tomach przedmiotem Jej zainteresowania były językowe środki perswazji stosowane w kampaniach społecznych (tom 5) oraz wzmacniające przekaz organizacji pożytku publicznego (tom 6). W obecnym tomie autorka skupia uwagę na językowych środkach perswazji stosowanych w reklamach charytatywnych, zachęcających odbiorcę do wzięcia udziału w różnego rodzaju akcjach dobroczynnych. Na podstawie analizy 100 internetowych plakatów reklamowych wymienia, omawia i dokumentuje m.in. takie środki perswazyjne, jak: prosty, zrozumiały język, dominacja równoważników zdań i zdań pojedynczych, stosowanie trybu rozkazującego, zaimki *ty* i *my* jako najpopularniejsze formy zwrotu do odbiorców. W tekście znajduje się kilkanaście fotografii analizowanych plakatów reklamowych, co doskonale unaocznia czytelnikowi omawiane w artykule treści.

Współczesna piosenka o miłości, której tekst poddaje językowej analizie Julia Piotrowska, to *Więcej niż Google* z repertuaru Julii Marcell wydana na płycie Proxy w 2016 roku. Specyfika tego utworu polega na ukazaniu miłości „uwikłanej w rzeczywistość”, co – jak zaznacza autorka artykułu – przejawia się w opisie relacji między kobietą a mężczyzną za pomocą „pojęć mających bezpośredni związek ze współczesnym rozwojem technologicznym i znaczącą rolą nowych mediów”. Punktem wyjścia do rozważań na temat mówienia o miłości jest nawiązanie do książki Małgorzaty Kity

pt. *Szeptem albo wcale* (Katowice 2007). Kontekst językowej analizy tekstu wspomnianej piosenki stanowią również prace m.in. Jadwigi Puzyniny, Anny Pajdzińskiej, Iwony Nowakowskiej-Kempnej oraz Marii Głąbskiej ujmujące temat miłości i – szerzej – uczuć z perspektywy językoznawczej. Autorka w swej analizie wykorzystuje narzędzia właściwe dla metodologii kognitywnych, w tym językowego obrazu świata.

Z opracowaniem Julii Piotrowskiej koresponduje również kolejny artykuł, autorstwa Urszuli Majdańskiej-Wachowicz, pokazujący analizę tekstu piosenki jako składnika recenzji muzycznej. Materiał badawczy obejmuje recenzje muzyczne wyekscerpowane z miesięcznika muzycznego „Teraz Rock” (rocznik 2015). Artykuł ma charakter genologiczny: autorka omawia stan badań nad recenzją, przybliża czytelnikowi strukturę recenzji muzycznej, by następnie pokazać, jakie funkcje pełni w niej analiza tekstu piosenki i czemu służy jej przytoczenie przez autora recenzji. Urszula Majdańska-Wachowicz na podstawie przeprowadzonych badań stwierdza, do jakiego typu składników recenzji muzycznej należy analiza tekstu utworu. Jak zaznacza autorka, opracowanie jest fragmentem szerzej zakrojonych badań genologicznych nad polskimi i amerykańskimi recenzjami muzycznymi w ujęciu porównawczym.

Ostatni artykuł w drugiej części tomu, zatytułowany: *Języki w relacji dialogu czy języki w konflikcie?* dotyczy ważnego problemu glottodydaktycznego, jakim jest dwujęzyczność. Autorka tekstu – Joanna Botwin – na podstawie badań ankietowych próbuje udzielić odpowiedzi na postawione w tytule artykułu pytanie. Celem badań jest zatem rozstrzygnięcie, czy w przypadku dzieci (w wieku od 10 do 16 lat) urodzonych w Polsce, ale mieszkających na stałe w Irlandii, ich język rodzimy (polski) i język przyswojony (angielski) pozostają w relacji dialogu, czy też zachodzi między nimi konflikt. Przeprowadzone badania pozwalają autorce na wskazanie i opisanie, jaka sytuacja ma miejsce w grupie respondentów oraz jakie czynniki ją determinują.

Na trzecią część *Linguarum silva* składają się cztery opracowania o charakterze przekrojowym oraz porównawczym. Znalazły się tu dwa artykuły, w których autorki eksplicytnie lub implicytnie wskazują na podwójną perspektywę oglądu faktów językowych: zarówno historyczną, jak i współczesną; jeden tekst o nachyleniu porównawczym, zestawiającym dwa odległe w czasie orędzia noworoczne prezydentów Rosji; nadto jedno opracowanie z zakresu onomastyki będące szczegółowym studium z zakresu mikrotoponimii Warszawy.

Aleksandra Koenig mottem swoich rozważań czyni fragment książki Zygmunta Baumana *Życie na przemiał* (Kraków 2005) ujmujący w obrazowy sposób relację współczesnego człowieka do... śmieci. Autorkę interesują właśnie one, zarówno pod względem językowym, jak i szerszym – kulturowym. Na płaszczyźnie językowej poddaje analizie leksem *śmieć*:

omawia jego znaczenie w ujęciu historycznym, wskazuje na przeobrażenia semantyczne, jakie dokonały się w ciągu wieków. Zwraca ponadto uwagę na współczesne konteksty, w jakich pojawia się przymiotnik *śmieciowy*, m.in. *umowy śmieciowe* i *śmieciowe jedzenie*. Rozważania o charakterze językowym umieszcza autorka w kontekście kultury, gdyż – co pokazuje analiza – właśnie ona determinuje postrzeganie i wartościowanie śmieci.

Na tle szerzej zarysowanej problematyki mikrotoponimii osadza swoje badania Urszula Nosek, autorka artykułu na temat nazw przystanków komunikacji miejskiej w Warszawie. Zgromadzony materiał badawczy liczy 2450 onimów, które obejmują nazwy przystanków zarówno w strefie warszawskiej, jak i podwarszawskiej. Autorka stawia sobie za cel wykazanie motywacji realnoznaczeniowej poszczególnych nazw, przy czym porusza w artykule także inne kwestie związane z nazewnictwem przystanków i z funkcjami, jakie pełnią dane nazwy. Podejmuje się również klasyfikacji nazw przystanków, odwołując się podziału na grupy nazw obiektów miejskich zaproponowany przez Kwirynę Handke w pracy *Dzieje Warszawy nazwami pisane* (Warszawa 2011). Autorka wyjaśnia ponadto, w jaki sposób nazwy przystanków opisują bądź odwzorowują rzeczywistość Warszawy i jej okolic. W tym kontekście nazwy przystanków odczytuje jako element narodowej kultury i tradycji.

Opracowanie o charakterze porównawczym stanowi artykuł Julii Racz-Padewskiej poświęcony analizie nagrań audiowizualnych dwóch orędzi noworocznych prezydentów Rosji: Borysa Jelcyna z 1991 roku oraz Władimira Putina z 2015 roku. Dystans czasowy dzielący oba przemówienia, czyli blisko 25 lat, pozwala autorce spojrzeć na oba przemówienia pod kątem przeobrażeń wzorca gatunkowego, jakim jest orędzie noworoczne. Autorka dokonuje wielopłaszczyznowej analizy przemówień: poza warstwą językową i kompozycją orędzi interesuje ją także warstwa semiotyczna, w tym m.in. gesty, postawa mówcy czy zawartość tła. Julia Racz-Padewska ze znanstwem kreśli również kontekst polityczny i społeczny wygłoszonych orędzi. Warto podkreślić, że autorka analizuje teksty wygłoszone w języku rosyjskim, a wszystkie przytoczone fragmenty tłumaczy na język polski.

Ostatnim artykułem opublikowanym w 7. tomie *Linguarum silva* jest opracowanie Cateriny Salomoni-Bobrowskiej na temat języka turystyki włoskich przewodników *Touring Club Italia*. Autorka do najbardziej charakterystycznych cech języka turystyki zalicza: szybki transfer informacji, brak emocjonalnych skojarzeń, niski poziom tajności, tendencję do posługiwania się leksyką pochodzenia głównie angielskiego. Zwraca również uwagę na stosowane techniki perswazyjne mające na celu dotarcie do klienta, oparte na pobudzeniu wyobraźni, budowaniu dramaturgii czy zaakcentowaniu charakteru przeżycia. Autorka przybliży także czytelnikowi historię turystyki we Włoszech, której początki sięgają średniowiecz-

nych *peregrinatio academica*, tj. wyjazdów edukacyjnych. Podkreśla ponadto, że dla rozwoju włoskiej turystyki ważna okazała się moda na „Grand Tour”, utworzenie w 1894 roku instytucji *Touring Club Italia* oraz pojawienie się pierwszych włoskich przewodników turystycznych. Opracowanie zawiera bogatą literaturę przedmiotu składającą się zarówno z polskich, jak i włoskich publikacji.

Na zakończenie niniejszego wstępu chciałabym skierować szczerze wyrazy podziękowania do Szanownych Państwa Recenzentów, którzy opiniowali do druku artykuły opublikowane w 7. tomie rocznika *Linguarum silva*: dr hab. prof. IS PAN Marioli Jakubowicz z Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk, dr hab. prof. UW Alinie Kępińskiej z Uniwersytetu Warszawskiego, prof. dr hab. Ewie Malinowskiej z Uniwersytetu Opolskiego, dr hab. prof. UG Małgorzacie Ročławskiej-Daniluk z Uniwersytetu Gdańskiego oraz dr. hab. prof. UŁ Rafałowi Zarębskiemu z Uniwersytetu Łódzkiego. W imieniu autorek tekstów – a także swoim własnym – chciałabym wyrazić wdzięczność za wszystkie cenne uwagi i sugestie poprawek, dzięki którym artykuły uzyskały obecny kształt. Autorkom – za współpracę przy tworzeniu tomu oraz zaangażowanie w upowszechnianie swoich naukowych osiągnięć na łamach *Linguarum silva* – serdecznie dziękuję.

Barbara Mitrenga